

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди**

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

**Матеріали
науково-практичної конференції
27 вересня 2019 року**

Харків 2019

ЗМІСТ

Прокопенко І. Ф.

Свобода, відповідальність і вдячність – категорії педагогічної системи В. О. Сухомлинського.....6

Карпова Л. Г.

В.О. Сухомлинський про вимоги до педагога як керівника і організатора освітнього процесу.....12

Баранова С. Л.

Теоретичне обґрунтування та практичне використання ідей В.О. Сухомлинського щодо виховання всебічно розвиненої особистості.....15

Борисенко Н. О.

Чинники формування особистості через призму порад В. Сухомлинського.....19

Боярська-Хоменко А. В.

Емоційне здоров'я вчителя у спадщині В. О. Сухомлинського та в умовах Нової української школи.....23

Волкова Я. В.

Педагогічна паралель у вивченні досвіду фінської освіти і методичних напрацювань Василя Сухомлинського.....27

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Горбатюк А. А.

Чинники виховання шляхетної особистості через призму доробку Василя Сухомлинського.....30

Гузенко Н. О.

Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у вихованні моральної відповідальності підлітків.....34

Денисенко А. О.

Школа радості ХХІ століття.....38

Довженко Т. О., Небитова І. А.

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського в контексті Нової української школи...41

Жадько О. А.

В. Сухомлинський про формування громадянських якостей школярів.....45

Журавльов О. В., Журавльова А. І.

Ідеї трудового виховання В. О. Сухомлинського у розрізі формування економічної компетентності в учнів основної школи.....49

Золотухіна С. Т., Стяглик Н. І.

В. О. Сухомлинський про особливості організації науково-дослідної роботи в школі.....53

Кайдалова Л. Г., Штефан Л. А.

Використання ідей В. О. Сухомлинського при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами (50 – 80-ті рр. ХХ століття).....59

Колбіна Т. В.

Підготовка фахівців у контексті гуманістичної парадигми.....63

3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. К. : Вид-во «Радянська школа», 1977. Т. 2. С. 158-409.

4. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. К. : Вид-во «Радянська школа», 1977. Т. 4. 640 с.

УДК 37.013.8(091)

Л. Г. Кайдалова

Національний фармацевтичний університет (м. Харків)
lkaidalova@ukr.net

Л. А. Штефан

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
valeriy.61.sh@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ (50 – 80-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ)

Стаття присвячена питанням використання ідей В. О. Сухомлинського при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, в 50 – 80-ті рр. ХХ століття. З'ясовано, що в процесі організації зазначеної діяльності фахівці активно вивчали праці В. О. Сухомлинського, використовували мету та завдання, сформульовані педагогом, залучали громадськість до організації соціально-педагогічної діяльності, використовували форми та методи роботи з батьками, запропоновані й апробовані в діяльності Павлиської школи, В. О. Сухомлинським.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, діти-сироти, організація, мета, завдання, форми роботи.

The article is devoted to the issues of the use of V. O. Sukhomlynsky's ideas in the organization of social and pedagogical activity with orphans and children deprived of parental care in the 50's - 80's of the XXth century. It has been found out that in the process of organizing social and pedagogical activity, experts actively studied the works of V. O. Sukhomlynsky, used the purpose and tasks formulated by the pedagogue, involved the public in the organization of social and pedagogical activity, used forms and methods of work with parents, proposed and tested by V. O. Sukhomlynsky in the Pavlysh Secondary School.

Keywords: social and pedagogical activity, orphans, organization, purpose, tasks, forms of work.

Установлено, що активній організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами та напівсиротами в 50-ті рр. XX століття сприяло прийняття спеціальної постанови «Про організацію шкіл-інтернатів» (1956 р.). У відповідності з зазначеним документом до шкіл-інтернатів приймалися діти-сироти, напівсироти, діти інвалідів війни, одиноких матерів та деякі інші категорії [3]. У 1956-57 навчальних роках в Україні вже функціонувало 50 шкіл-інтернатів, у яких навчалось та виховувалося понад 10 тисяч учнів [2, с. 16].

Характерною особливістю шкіл-інтернатів у окреслений період було те, що вони, на відміну від дитячих будинків, не відривали дитину від сім'ї, а підтримували тісні зв'язки з батьками. З цією метою при школах-інтернатах створювалися як загальношкільні, так і класні батьківські комітети. До форм зв'язку школи з батьками в досліджуваний період, як свідчить аналіз праць В. О. Сухомлинського, належали: організація для батьків доповідей і лекцій на психолого-педагогічні теми; відвідування батьків учнями, вчителями, вихователями; чергування батьків у школі; залучення батьків до роботи гуртків, спортивних секцій; відвідування батьками (опікунами) шкіл-інтернатів перед початком навчального року, під час канікул, у кінці року; проведення класних і загальношкільних батьківських зборів; листування учнів і педагогів з батьками.

«Життя, – відзначають учені, – підтвердило доцільність створення мережі шкіл-інтернатів, які є вдалою формою ефективного поєднання суспільного і сімейного виховання підростаючого покоління» [1, с. 29-30].

Справою навчання й виховання даної категорії дітей, на відміну від попередніх періодів, займалася тільки держава (у XIX ст. – це була справа благодійних товариств та окремих ініціаторів; на початку XX ст. організацією соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами, напівсиротами, позбавленими батьківського піклування, займалась не тільки держава, а й окремі товариства, громадськість).

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних праць В. О. Сухомлинського дозволяє більш повно зрозуміти мету й завдання соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та напівсиротами. Як свідчать праці вченого («Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа», «Виховання громадянина» та деякі інші), мета даної діяльності полягала у створенні сприятливих умов для всебічного розвитку особистості дитини в існуючому суспільстві.

З метою соціально-педагогічної роботи були тісно пов'язані її завдання. До провідних завдань організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами педагог відносив:

- установа постійних контактів дитячих закладів з громадськістю, сім'єю, виробничими колективами;
- розширення трудової, суспільно-політичної, творчо-пізнавальної сфер діяльності учнів;
- створення сприятливого середовища для виховання дітей;
- поміщення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, до шкіл-інтернатів;
- залучення дітей до роботи в громадських об'єднаннях та деякі інші [4].

Аналіз педагогічної літератури приводить до висновку, що загальна мета та завдання соціально-педагогічної діяльності в школах-інтернатах співпадали з метою та завданнями навчально-виховної роботи, яка здійснювалась у закладах загальної середньої освіти.

Необхідно також звернути увагу на те, що в 50 – 80-ті рр. ХХ століття також проводилась соціально-педагогічна робота з дітьми, що втекли з шкіл-інтернатів або батьківської оселі, тобто з бездоглядними дітьми. Зазначеною діяльністю займалися дитячі кімнати міліції, які почали відкриватися з 1935 року при міських і районних відділеннях міліції. На посаду працівників дитячих кімнат міліції призначалися особи, які мали обов'язкову педагогічну освіту або досвід роботи з дітьми. Контроль за їх діяльністю здійснювали комісії у справах неповнолітніх. Мета цієї роботи полягала в наданні екстреної допомоги бездоглядним дітям.

Завдання соціально-педагогічної роботи із зазначеною категорією підлітків зводилися фахівцями до:

- залучення дітей до масової позашкільної роботи й організації їх цікавого дозвілля;
- здійснення оздоровчих заходів у канікулярний час;
- заборони дітям знаходитись на вулиці без батьків після встановленого часу;
- підвищення педагогічних знань та культури батьків;
- покращення сімейно-шкільного виховання;
- допомоги сім'ї при скрутному матеріальному становищі;
- зміцнення зв'язків школи з сім'єю [4, т. 5, с. 343].

Варто підкреслити, що дитячі кімнати міліції працювали в тісному контакті з громадськістю. Саме в цей період створювались спеціальні ради громадськості, батьківські комітети, народні дружини.

Взагалі, тенденція залучення широких кіл громадськості до організації соціально-педагогічної діяльності характерна для досліджуваного періоду. У цей час були створені різноманітні ради – ради сприяння при школах, ЖЕКах, ради з народної освіти, які здійснювали навчально-виховну роботу в дитячих закладах, допомагали виховувати дітей у школі, сім'ї, позашкільних закладах, здійснювали підготовку педагогічних кадрів і пропагували педагогічні знання серед населення.

Отже, соціально-педагогічна робота в зазначений період (50 – 80-ті рр. ХХ століття) проводилась не тільки з бездоглядними дітьми, а й з їх сім'ями, тому що, за слушною думкою В. Сухомлинського, головна причина дитячої бездоглядності полягала в низькій педагогічній культурі сімейно-шкільного виховання [4, т. 5, с. 343]. «Ось чому, – пише Василь Олександрович, – ... найважливішим завданням педагогів є навчання батьків того, як виховувати дітей» [4, т. 5, с. 344].

Слід також звернути увагу на те, що мета та завдання соціально-педагогічної діяльності з дітьми, які за власною ініціативою втекли з дому, або зі школи-інтернату, зводились фахівцями переважно до здійснення профілактики дитячої бездоглядності.

Зміст соціальної роботи з бездоглядними підлітками у досліджуваний період полягав не тільки в проведенні профілактичної діяльності, а й у направленні бездоглядних дітей до дитячих кімнат міліції та вже відомих приймальників-розподільників для неповнолітніх. Кімнати міліції, в залежності від обставин, або відразу повертали «подорожуючих» підлітків до батьків, або направляли на місяць до дитячих приймальників. У приймальниках-розподільниках дітей всебічно вивчали і обстежували. Після цього їх або повертали до батьківської оселі, або влаштовували на роботу, або направляли до школи-інтернату.

У досліджуваний період фахівцями приділялась велика увага організації соціальної допомоги різним верствам дитячого населення, у тому числі й бездоглядним дітям. До відомих уже видів соціальної допомоги (натуральна допомога – забезпечення їжею, одягом, взуттям тощо та надання послуг – допомога вдома, юридична допомога) додається і організація спеціальних закладів для дітей-утікачів.

Провідним принципом роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, був принцип гуманізму. «Я переконався, – пише В. О. Сухомлинський, – що найстрашніше в житті – це скалічене, понівечене дитяче серце і що воно найбільше потребує любові, ласки, піклування, уваги, добра» [4, т. 4, с. 35].

Отже, в 50 – 80-ті рр. ХХ століття ідеї В. О. Сухомлинського активно використовувались при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Список бібліографічних посилань:

1. Бондар А., Кобзар Б. Навчально-виховна робота в школах-інтернатах і групах продовженого дня. К.: Вища школа, 1985. 304 с.
2. Наточій А. М. *Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюванням серцево-судинної системи*: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1995. 194 с.
3. Положення про школи-інтернати. *На допомогу працівникам шкіл-інтернатів*. К.: Радянська школа, 1961. С. 62.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. К.: Радянська школа, 1977.

УДК 371.14

Т. В. Колбіна

Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця
tkolbina55@gmail.com

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Підготовка фахівців на засадах гуманістичної парадигми забезпечує всебічний розвиток особистості, що означає єдність інтелектуального, культурного, соціально-морального і професійного аспектів. Принцип гуманізму, що у практичній реалізації перетворюється у соціально-педагогічний фактор розвитку особистості, потребує відповідного відбору компонентів педагогічної системи підготовки фахівців (цілей, принципів, змісту, засобів та форм спільної діяльності викладача і студентів).

Ключові слова: гуманістична парадигма, підготовка фахівців, розвиток особистості.